

Pentru românii sălăjeni, ca și pentru frații lor de pe întregul cuprins al Transilvaniei, revoluția de la 1848 a marcat un moment de răscruce cu ample și multiple consecințe. Elanul revoluționar al acestora, animat de acțiunile fruntașilor politici ai națiunii române și hotărârile programului adoptat la Blaj în 3—15 mai, a fost cu greu temperat de către Alexandru Sterca Șuluțiu, vicarul foraneu al Silvaniei, care cu toată duplicitatea de care a dat dovadă în unele momente ale revoluției va lua apărarea preoților, ce erau acuzați de autoritățile maghiare pentru că făceau *agitatie* în rândurile mirenilor și încălcau dispoziția kossuthistă de a contribui la împăcarea populației satelor¹. În localități ca Șoimuș, Bârsău, Deleni, Domnin etc., sătenii îndemnați de preoți, „*au spus deschis în fața comisiei centrale că nu vor depune jurământ*“ față de guvernul maghiar², fiind încrezători în programul revoluției române de la Blaj. Baronul Wesselényi Miklós îl va soma pe Șuluțiu în legătură cu situația din satele Deleni, Șoimuș și Creaca, unde „*preoții instigă populația, iar mirenii refuză să depună jurământul în fața comisiei centrale până nu vor primi poruncă de la episcop*“³. Pentru a evita represaliile și vărsările de sânge, Șuluțiu arată că i-a chemat în fața lui pe preoții din localitățile respective, și că pe viitor, aceștia vor acționa pentru „*menținerea ordinii și a liniștii*“⁴. În toate părțile Sălajului, preoțimea este acuzată de autoritățile maghiare pentru că, încă din primăvara anului 1848, i-a îndemnat pe iobagi și pe jeleri să nu presteze obligațiile de robotă, dijmă și daruri față de stăpânii de pământ⁵.

Este grăitor modul în care preoțimea sălăjeană a receptat ecoul revoluției din Europa dintr-o scrisoare a vicarului Alexandru Sterca Șuluțiu trimisă episcopului Ioan Lemeni de la Blaj în data de 10/22 martie 1848, în care se spune: „*Tocma acuma se cetise în Cassino de aici nește novele în care gigantica mutare în așezămintele monarhiei noastre, și mai vârtos a Țării Ungurești, se vestește lucruri neașteptate*“⁶.

¹ I. Bolovan, *Miscări sociale în Sălaj în primăvara anului 1848*, în A. M. Porolissensis, XI, Zaláu, 1987, p. 296—299; V. Hossu, *Anii revoluționari 1848—1849 în Valea Sămeșului Sălăjan*, în A. M. Porolissensis, II, 1978, p. 166—167; I. Ciocian, *Implicarea preoților greco-catolici din Țara Silvaniei în activități politice în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, în Școala noastră, an IV, Nr. 2, 1994, p. 72; *Documente privind Revoluția de la 1848 în Țările Române*, C, vol. 1, 1977, p. 119—147.

² Idem.

³ I. Ciocian, *Lupta preoțimii greco-catolice din Sălaj între anii 1848—1918*, în A. M. Porolissensis, XVI, Zaláu, 1992, p. 418—420.

⁴ D. J. A. N. Sălaj, Fond Vicariatul Silvaniei, Cota 169, f. 2.

⁵ Idem; *Revoluția de la 1848 din Transilvania*, vol. I, București, 1977, p. 146—147; 44; 471—472.

⁶ A. Vicaș, *Revoluția din 1848 în Sălaj*, în *Plugarul*, 2, nr. 11, 15 mai 1924, p. 1; V. Pușcaș, *Revoluția de la 1848 în publicistica sălăjană interbelică*, în A. M. Porolissensis, II, 1978, p. 186—187; V. Cheresteșiu, *Adunarea națională de la Blaj*, București, 1966, p. 229—231.

Dovada nerăbdării cu care se așteptau mutațiile în plan social și politic este semnalată de curajul protopopului Ioan Lobonțiu, din Giurtelecu, care știa despre revoluția de la Pesta, adresându-se în martie 1848, mirenilor cu îndemnul: „să nu mai meargă la domni, că-s scutiți de iobăgie”. Aceștia îi vor urma povața întocmai, motiv pentru care, câteva zile mai târziu, la ieșirea *solgăbiraielor* la fața locului, pentru a liniști spiritele, vașnicul protopop va fi socotit „capul răzvrătiților”, autoritățile aruncând asupra lui întreaga vină pentru tot ce s-a întâmplat la Giurtelecu Șimleului⁷. Șoluțiu îi sare în ajutor pentru a-l apăra în fața organelor comitatense din Șimleu, trimițându-i în același timp o scrisoare cu câteva sfaturi: „Bagă de seamă ce scoți din gură, că în așa critice timpuri suntem cât (încât n. n.) numai toată nația și tot clerul cu o vorbă ieșită fără socoteală din gură se va compromite... Mai mare ne-bunie n-ar fi de la oamenii noștri decât aceea, ca tocmai atunci, când pe seama și binele lor mai marii Țării prefătesc o fericire neașteptată, să fie nebuni și să arate turburare și nepăciuire. Deci dară luminează pe popor despre aceste, să fie ascultător și supus și în pace, (în)cât numai așa se poate fericii — că și după zisa acee prostească, încă numai mielul blând suge la două oi”⁸.

Din tactica adoptată de vicarul de la Șimleu se deduce cu ușurință nelineștea acestuia față de poziția preoțimii greco-catolice din comitatele Crasna și Solnocul de Mijloc. În pofida atitudinii lui Șoluțiu, în toate părțile Sălajului, preoții satelor participă la mișcarea țărănească, citind manifeste sau luând oamenilor jurământ, cum a fost cazul la Giurtelecu Hododului și Voivodeni, că nu vor presta servitute nobiliară⁹.

Atât în părțile Someșului, cât și pe văile Sălajului, Almașului și Agrijului, autoritățile alertate semnaleză că în spatele acțiunilor de pe sate se află preoțimea românească. Conștiința și simțămintele preoților români, alături de cele ale învățătorilor au fost răscolite de îndemnul din cunoscuta-i „Provocațiune” din 25 martie 1848: „Preoților, de sunteți voi adevărați părinți, precum vă numesc pre voi oamenii, nu vă despărțiți de dreptul nații, nu vă depărtați interesul de al poporului român... până nu veți vedea fericit pre poporul român, cu care sunteți de o credință”¹⁰. În lunile martie, aprilie și mai 1848, la mișcarea împotriva robotelor participă preoții din Gâlgău, Chechiș, Dragu, Voivodeni, Giurtelecu Hododului, Turbuța, Tihău, Șoimuș, Deleni, Motiș, Ulciug, Noțig, Buciumi, Agrij etc., fapt pentru care autoritățile alertate cer prin vice-comitele Solnocului de Mijloc ajutorul Ministerului de Interne al Un-

⁷ Idem.

⁸ I. Ciocian, op. cit., p. 73; *Gazeta Sălajului*, 8, nr. 44, 6 noiembrie 1937, p. 1—2; V. Pușcaș, op. cit., p. 183.

⁹ I. Bolovan, op. cit., p. 296—297; P. Abrudan, *Revoluția de la 1848 în Comitatele Solnocul de Mijloc*, în A. M. Porolissensis, II, 1978, p. 152—162; I. Ciocian, op. cit., p. 417—418; D. J. A. N. Sălaj, Fond Vicariatul Silvaniei, Cota 143/1848, f. 37; Cota 154/1848, f. 43; G. Neamțu, *Aspecte comportamentale în primăvara revoluției de la 1848 din Transilvania*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”*, Iași, XXV, 1988, p. 311—318.

¹⁰ C. Bodea, *1848 la români. O istorie în date și mărturii*, I, București, 1982, p. 398—403, *Documente privind revoluția de la 1848 în Țările Române*, C, Transilvania, II, București, 1979, p. 342—343.

gariei, care, la rândul său, se adresează la 28 aprilie 1848 primului ministru să trimită armate în comitatele Crasna și Solnocul de Mijloc, pentru a restabili ordinea și securitatea¹¹.

După alungarea trupelor imperiale de pe Valea Someșului, administrația Kossuthystă a început în teritoriile ocupate acțiunea de recrutare din rândurile românilor sălăjeni și introducerea „*impozitelor speciale*“, odată cu rechizițiile de cereale, vite și fân pentru întreținerea armatelor. Execuțiile silite asupra populației românești s-au ținut lanț din toamna anului 1848 până în vara anului următor. Țăranilor li s-au luat vitele, grâul și porumbul pentru ca, prin sărăcire și înfometare să-i aducă în stare de totală și necondiționată supunere¹². În comitatele Crasna și Solnocul de Mijloc, autoritățile maghiare au adus sunități militare și gărzii naționale ungurești și secuiești. Acestea trebuiau să-i supravegheze pe români, în special pe preoții și învățătorii satelor și să prevină orice acțiune ostilă statutului maghiar.

Acuzați pentru instigarea locuitorilor satelor, colaborare cu armatele lui Urban și Dâmbul de la Năsăud, nesupunere la încorporări și depunerea jurământului de fidelitate față de Ungaria și Constituția Kossuthystă, preoții din Sălaj vor suferi răzbunarea autorităților maghiare. Mulți vor fi bătuți, alții închiși și schinjuiți sau chiar executați. În special după uciderea baronului Huszar Sigismund din Năpradea, în noiembrie 1848, autoritățile maghiare de la Zalău, Jibou și Șimleu au recurs la reacții violente împotriva românilor, care nu se conformau ordinelor lui Kossuth¹³.

În prezența comisarilor și a gărzilor naționale maghiare, în multe localități sălăjene, românii s-au văzut siliți să depună jurământul față de Ungaria, ba chiar să dea o declarație colectivă de loialitate semnată de preoți și mireni, în acest sens. Astfel de declarații și „*jurăminte*“ pe Constituție au depus, la 13 noiembrie 1848, românii din Domnin, iar la 2 ianuarie 1849 cei din Buciumi¹⁴.

Autoritățile maghiare recurg la presiuni și asupra bisericii greco-catolice, obligându-i pe preoți să-i determine pe românii din parohiile lor să nu acționeze împotriva aparatului de stat, să depună jurământ față de stăpânire, să execute poruncile primite și să se achite de sarcinile feudale față de nobili.

De teamă, mulți preoți au îndeplinit aceste pretenții, dar au existat și momente când clerul greco-catolic nu s-a lăsat intimidat de forțele maghiare, cum a fost cazul preotului din Giurtelecu Hododului, care a

¹¹ D.J.A.N. Sălaj, Fond Vicariatul Silvaniei, Cota 169/1848, f. 2; P. Abrudan, op. cit., p. 156—163; A. Vaida, *Participarea Chioarului la Revoluția românească din Transilvania în 1848, în Marmația*, Baia Mare, 1978, p. 107—121; A. Sterca Șuluțiu, *Istoria Horii și a poporului românesc din Munții Apuseni*, București, 1995, p. 8—14; V. Hossu, *O istorie într-un sat, Răstoci*, Cluj-Napoca, 1996, p. 82—116.

¹² Idem.

¹³ P. Abrudan, op. cit., p. 151—156; V. Hossu, op. cit., p. 169—171; I. Ciocian, *Implicarea preoților greco-catolici din Țara Silvaniei în activități politice în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, I, De la revoluția pașoptistă la dualismul austro-ungar (1848—1867)*, în *Școala noastră*, An IV, Nr. 2/1994, p. 72—74.

¹⁴ D.J.A.N. Sălaj, Fond I. Ardeleanu-Senior, Cota 176/1848, f. 9; V. Pușcas, op. cit., p. 184—187.

luat „*jurământul credincioșilor*“ săi, ca să se răzbune împotriva domnului Hocker László, fapt ce-l face pe primpretorul plasei Cehu Silvaniei să raporteze că în zona de sub Codru „*preoții iau jurământul locuitorilor, fără întrerupere*“. Ba mai mult: „*așezările românești, aproape în totalitate, sunt nesupuse și în permanentă stare de mișcare și agitație*“¹⁵.

Începând cu iarna lui 1849, slujitorii bisericii sunt tot mai mult urmăriți și siliți să îndeplinească „*poruncile oficialităților*“, după care să întocmească rapoarte pe care să le prezinte pretorilor. La 8 ianuarie 1849, preotul Ioan Costea din Supuru de Sus raportează pretorului din Sărmășag, Kaizler Emeric, că el, „*ca un supus slujitor*“, a citit cu ocazia Crăciunului, „*Proclamația adresată popoarelor patriei*“. La fel va proceda și preotul Ioan Opriș din Domnin, sătenii din parohia sa semnând cu lacrimi în ochi „*porunca primită*“¹⁶.

În raportul trimis de D. Sabău din Supuru de Jos se arată că: Proclamația dată de domnul Kossuth Layos, Președintele Comitetului pentru apărarea patriei, a fost citită și explicată de către Grigore Popdan, din Corund, după terminarea sfintei liturghii, întrucât preotul local a fost bolnav¹⁷.

În unele localități, pentru a fi crezuți de către autorități că au citit proclamația, preoții au chemat asistența maghiară din satele vecine, cum a fost cazul la Supuru de Sus, unde asistă un grup de săteni din Ghilvaci. Nemulțumite de activitățile bisericii pentru că acțiunile românilor luau amploare, oficialitățile maghiare au recurs la măsuri represive. Preoții și învățătorii români din localitățile „*nesupuse*“ sunt anchetați, arestați, maltratați și închiși¹⁸.

Soluțiu va interveni pe lângă Palej Ludovic, vicecomitele Solnocului de Mijloc, pentru a-l elibera din închisoare „*pe preotul nostru din comuna Someș Uileac, Gora Mihai, tată a șase orfani . . . să-și poată câștiga hrana trebuincioasă (și) a procura dovezile cu care să-și poată susține nevinovăția*“¹⁹.

Preotul Matei Silvași din Bălan, întrebat de ce mirenii lui nu depun jurământul de fidelitate față de statul maghiar a afirmat în fața Comitetului permanent al Comitatului Solnocul de Mijloc: „*Nu este de mirare că acest popor se codește a presta jurământ, că a fost și este asuprit și rob din punct de vedere social și național*“²⁰. El va argumenta cele spuse în fața primpretorului Ujvári Sándor, într-un raport de peste șase pagini. Preotul Gavriși Popovici din Buciumi este supus unui îndelungat interogatoriu, dar poporenii săi îi vor sări în ajutor, cerând eliberarea preotului lor că: „*La tâlhăriile comise în Buciumi nu a luat parte. În tabăra română nu a fost. La adunări nu a participat. Agitator nu a fost, ba din contră, i-a îndemnat pe credincioșii săi să fie cinstiți și să-i respecte pe toți*“²¹.

¹⁵ *Idem*.

¹⁶ P. Abrudan, *op. cit.*, p. 160—163; I. Ciocian, *op. cit.*, p. 417—418.

¹⁷ *Idem*.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ V. Pușcaș, *op. cit.*, p. 184; I. Ciocian, *op. cit.*, p. 75.

²⁰ P. Abrudan, *op. cit.*, p. 161—164.

²¹ *Idem*.

Deși multe biserici au fost arse sau au rămas fără de clopote și chiar fără de preoți, clerul greco-catolic din Sălaj s-a grupat în jurul vicarului Alexandru Sterca Șuluțiu, credincios programului revoluției române din Transilvania, și a acționat pentru realizarea lui²². Imediat după încheierea revoluției, Șuluțiu cere ca toți românii din *Țara Silvaniei*, care au suferit pierderi materiale în 1848—1849 să-și estimeze prin preoți sau prin notarii lor pagubele pricinuite de unguri și să prezinte datele unei comisii speciale²³ ce acționa în acest scop. Trebuiau calculate în bani: valoarea bisericilor și a caselor arse, a holdelor distruse, a vitelor, grânelor, hainelor prădate, dar fixarea prețurilor să nu fie mai mare cu nici un crucer „*pentru a se acționa numai pe calea adevărului*“. Fiecare sat să raporteze: câți români au fost împușcați, spânzurați sau uciși în chinuri; câți au căzut în luptele cu ungurii sau și-au părăsit casele de frica lor²⁴. Rapoartele trebuiau întocmite în trei exemplare ca să se înainteze comisiei, vicariatului și episcopiei, și pe baza lor, „*să se elaboreze cu timpul o istorie a revoluției și a națiunii române*“. Toate lucrurile să fie însemnate, dar „*cu mare dreptate*“, prin consultarea și „*colaborarea rodnică a protopopilor, preoților și notarilor*“²⁵.

În anii 1848—1849 Alexandru Sterca Șuluțiu, urmărit îndeaproape de către autoritățile maghiare, n-a putut intra în tabăra radicalilor. Ținând seama și de rolul său de conducător spiritual al românilor din *Țara Silvaniei*, el a desfășurat o activitate de pacificare a spiritelor, în acest mod salvând mulți preoți și mireni de la măsurile de represiune adoptate de trupele revoluționare maghiare contra românilor. Dovadă stau scrisorile sale de pacificare adresate protopopilor și preoților din Vicariatul Silvaniei, la fel și intervențiile prompte pe lângă autorități în favoarea unor preoți arestați pentru activitate în slujba cauzei naționale a românilor. Din motive de oportunitate politică s-a înscris chiar în partida unioniștilor maghiari²⁶.

²² Biblioteca „Astra“ Sibiu, Fond Colecția documente, manuscrise, Cota 769/1848, f. 1—16; Cota 406/1849, f. 1—3.

²³ D. Suciu, *Alexandru Șterca Șuluțiu și mișcarea națională românească*, în A.I.I.A. „A. D. Xenopol“, Iași, 1988, p. 2—9; S. Mitu, *op. cit.*, p. 303.

²⁴ Idem.

²⁵ I. Ciocian, *op. cit.*, p. 76; D. Suciu, *Lupta naționalităților din Imperiul Habsburgic pentru înfăptuirea programelor lor politice la mijlocul secolului al XIX-lea*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie“, Cluj, XVI, 1972, p. 186—189.

²⁶ D.J.A.N. Sălaj, Fond I. Ardeleanu-Senior, Cota 176/1848, f. 7—9; L. Bran, *Început de învățământ românesc în Sălaj, în Țara Silvaniei*, an I, vol. I, 1940, p. 19—26; V. Motogna, *Raportul lui Alexandru Șterca Șuluțiu despre adunarea din Câmpul Libertății de la 3(15) Mai 1848 către Nicolae Wesselényi*, în „Revista istorică“, 1923, IX, p. 86—87; K. Pálmer, *Nagybánya és Környéke*, Baia Mare, 1894, p. 209.

După stingerea flăcărilor revoluției, Șuluțiu este acela care, sesizând la timp ocazia favorabilă, a introdus în multe localități sălăjene administrația românească și a militat cu consecvență pentru recunoașterea limbii române ca limbă oficială, alături de limba germană și maghiară în întreaga administrație locală²⁷.

Șuluțiu, ca și alți prelați ai bisericii române din Transilvania, încearcă să țină vii în mintea mirenilor cuceririle revoluționare din anii 1848—1849, ideile programului elaborat la Blaj și cutezanța de a se impune pe picior de egalitate cu maghiarii. Are curajul să se adreseze consilierului districutal secund al Crasnei, fost comisar regal, Alexie Balint — unealtă docilă a baronului Wesselényi Miklos — care a dus o politică antiromânească în Sălaj, motivând în adresele expediate Comitetului Suprem și Ministrului de interne al Ungariei că se teme de „*mânia populară a satelor românești*”²⁸. Șuluțiu își argumentează cererea de introducere a administrației și limbii române în localitățile românești arătând că prin Constituția imperială din 14 mai 1849 s-a desființat supremația limbii maghiare, și în pofida acestui fapt, autoritățile nu numesc notari români nici în satele pur românești din comitatele Crasna și Solnocul de Mijloc. El condamnă totodată legiuirile de tristă amintire, care au stat la baza opresiunii feudale din Transilvania: „*Aprobatele*”, „*Compiletele*” și *Tripartitul lui Werböczy*”, subliniind în scrisoarea sa că acestora „*le-a trecut vremea*”²⁹. Cu o căință târzie la atașamentul față de ideile revoluției maghiare, vicarul Sălajului dezaprobă politica lui Kossuth Lajos, afirmând deschis: „O Sfântă Mărie, ce blasfemie revoltătoare! Când a fost considerat barbar tot ce n-a fost de origine maghiară... Când doar națiunea maghiară a fost dreaptă, virtuoasă, armonioasă și glorioasă, iar restul națiunilor: croații, sârbii, sașii, nemții și românii — au fost hoți, tâlhari și călăi! Credem că zilele acestea au trecut, conchide Șuluțiu”³⁰.

În virtutea noului suflu istoric impus de revoluție, Șuluțiu cere impunerea unei administrații române în Țara Silvaniei motivând că „*națiunea română are dreptul egal de a înainta propriile sale petiții și plângeri în limba română și a pretinde răspunsul la ele tot în limba română*”³¹. El deplânge atitudinea acelor notari din Crasna și Solnocul de

²⁷ G. Neamțu, Gh. Iancu, *Un document de la Alexandru Șterca Șuluțiu privind apărarea limbii române (3 noiembrie 1849)*, în A. M. Porolissensis, XII, 1988, p. 807—810; I. Ardeleanu, *Oamenii din Sălaj, Zalău*, 1938, p. 91—97; D. Suciu, op. cit., p. 2—6.

²⁸ I. Ciocian, op. cit., p. 296; G. Neamțu, Gh. Iancu, op. cit., p. 807—811; D.J.A.N. Sălaj, Fond Vicariatul Silvaniei, Cota 189/1849, f. 3; Cota 190/1849, f. 106.

²⁹ G. Neamțu, Gh. Iancu, op. cit., p. 812—816; L. Maior, *Aspecte ale organizării administrației românești din anii 1848—1849 în Transilvania în Acta Musei Napocensis*, IV, 1967, p. 563—570.

³⁰ Idem.

³¹ D. Stoica, I. P. Lazăr, op. cit., p. 64—68; *Până la 18 noiembrie 1850, când Șuluțiu a fost numit de către împăratul Francisc Iosif episcop al Diecezei de Alba Iulia și Făgăraș, acesta s-a întâlnit de mai multe ori cu protopopul și preoții sălăjeni în toamna anului 1850. În acest timp a lansat prin intermediul lui Bărnăuțiu o circulară în care arată că românii în zadar vor aștepta ajutoare de la alții, ei trebuie să se ajute singuri, deoarece în pofida egalității în drepturi declarată de Curtea de la Viena, „fără oameni învățați și fără cultură vor ajunge iarăși servi la alte nații”*. D. Suciu, op. cit., p. 2—8.

Mijloc, care întocmesc până și actele trimise vicarului tot în limba maghiară: „*le scriu mai mult ungurește, decât românește, m-a cuprins o durere*“, afirmă vicarul adresându-se cu cuvintele: „*Trezește-te, vai, române... și să știi și să pricepi odată, că Națiunea Română, fără limba maicii sale cea românească, va pieri*“³².

Dezavuat de unii fruntași ai revoluției pașoptiste din Transilvania pentru „colaboraționism“ cu ungurii, Șuluțiu nu pregetă să facă declarații de „*prețuire a țării și a nației sale*“, atât în scrisorile din perioada postrevoluționară, cât și la întrunirile canonice și soborurile protopopești organizate cu mirenii din Țara Silvaniei. Dovadă este și modul cum își afirma sentimentele sale naționale în scrisoarea adresată la 3 noiembrie 1849, consilierului districtual, Alexie Balint, pe care-l consideră român renegat. „*Am intrat într-o lume cu totul nouă și mai fericită... lume în care toate popoarele stau alături, ca frații cu drepturi egale, sub același împărat mare și milostiv*“³³.

În nota acțiunilor petiționare de după revoluție, ca și toți fruntașii români din Transilvania, care-și declarau adeziunea față de împărat și integritatea monarhiei, și Șuluțiu aduce în prim plan cele două argumente ce vizau autonomia politică, stipulată în constituția imperială: „*căci îmi iubesc nu numai națiunea, dar și întreaga mea patrie și împreună cu ea liniștea publică și pacea*“³⁴.

Cu toate măsurile contrarevoluționare luate de nobilimea maghiară, care s-a răzbunat crunt împotriva populației românești, „*semănând satele cu spânzurători și împușcând zeci de oameni*“, imediat după stingerea flăcărilor revoluției, românii sălăjeni, pătrunși de ideile conștiinței naționale, au continuat lupta pe noi căi, „*pentru îndeplinirea idealurilor de dreptate socială și a aspirațiilor de libertate națională*“. În mintea acestora era treaz apelul adresat de la Buda, în septembrie 1848, de către Sigismunt Pop și alți fruntași politici ai națiunii din Transilvania: „*Strigați, fraților puternic că, noi în sânul țării noastre nu voim să mai fim robi la neamurile străine. Acesta să fie glasul, aceasta baterea inimii noastre! Destul am suferit!*“³⁵.

Vicariatul Silvaniei va deveni în aceste condiții o instituție națională de primă forță pentru apărarea drepturilor naționale și a limbii strămoșești.

Încă la 27 august 1849, vicarul Alexandru Sterca Șuluțiu trimite o circulară către protopopi în care sprijină accesul națiunii la libertate politică și la administrație în limba sa proprie. „*Scopul actului era de a întări dreptul naționalității și a limbii*“, printr-o conlucrare cu preoții din tracturile protopopești să lumineze și „*să-l învețe să ceară respectarea drepturilor sale politice*“. Meritul lui Șuluțiu este acela că pretinde ca toate actele (petițiile) către comisarii și subcomisarii imperiali

³² I. Ciocian, op. cit., p. 78—79; D. Suci, op. cit., p. 3—9.

³³ G. Neamțu, Gh. Iancu, op. cit., p. 10—16; D.J.A.N. Sălaj, Fond Vicariatul Silvaniei, Cota 158/1850, f. 46.

³⁴ Idem.

³⁵ S. Dragomir, *Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848—1849*, vol. II, Sibiu, 1944, p. 23—32; 190—195; I. Ciocian, op. cit., p. 78; D.J.A.N. Sălaj, Fond I. Ardeleanu-Senior, Cota 231/1848, f. 31.

să fie redactate în limba română, iar în caz că aceștia refuzau să le primească, sau să redacteze răspunsul în românește, vicarul să fie anunțat pentru a lua măsurile necesare, „ca drepturile națiunii noastre să nu se vatăme și să nu rămână fără fruct”³⁶.

În anul 1850, evenimentul cu cel mai important ecou în întregul Sălaj a fost sinodul vicarial, ținut la Șimleu în data de 10 ianuarie, prin care s-au stabilit direcțiile de organizare a învățământului confesional românesc, printr-o implicare responsabilă a preoției și a inteligenței laice din *Țara Silvaniei*³⁷. Problema alegerii episcopului vicar pentru Dieceza de Alba Iulia și Făgăraș, ca și desemnarea noului vicar al Silvaniei după ce Șuluțiu devine principalul candidat la scaunul episcopal, au dus la organizarea unui șir de adunări ecleziastice, atât în zona Crasnei, unde s-au distins în mod deosebit Ioan Lobonțiu și Petru Bran, cât și în zona de Sub Codru, coordonată de protopopul Grigore Pop, în cadrul cărora vor fi susținute demersurile întreprinse de Șuluțiu în vederea organizării și desfășurării sinodului de la Blaj³⁸, prin care se va alege noul episcop. Acțiunile cu conotație politică, la nivel de vicariat se vor rezuma la apărarea preoților și a credincioșilor persecutați pentru comportamentul avut în timpul războiului civil din anii 1848/1849.

IOAN CIOCIAN

THE VICARAGE OF SYLVANIA BETWEEN 1848—1850

(Summary)

The 1848 revolution was a very important moment for the people from Sălaj as well as for their brothers from all over Transylvania which had several important consequences in both political and confessional field. Alexandru Șterca Șuluțiu remains the most important personality of the national movement from Țara Silvaniei. As a vicar he would try to introduce the Romanian language in administration and to revive the confessional teaching in the Vicarage he was ruling. His collaboration with Hungarian and Austrian authorities was motivated by defending the interests of the Romanians who claimed their rights beginning with the new introduced law of the Habsburgic Monarchy.

Under the rule of the Vicarage from Șimleu Silvaniei, the Greek-Catholic clergy from Sălaj district was a social category that took part in the events from 1848—1849, as well as in defending the rights gained in the revolution.

The years 1848—1850 brought important realisations for Vicar Alexandru Șterca Șuluțiu who would be appointed Bishop of Greek-Catholic Archparish from Blaj.

³⁶ D. Suci, *Alexandru Șterca Șuluțiu și mișcarea națională românească*, Fasc. I, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”*, Iași, XXV/2, Iași, 1988, p. 6.

³⁷ V. Vetișanu-Mocanu, *op. cit.*, p. 30—32; I. Ardeleanu-Senior, *op. cit.*, p.; S. Retegan, *op. cit.*, p. 18; D.J.A.N. Sălaj, Fond Vicariatul Silvaniei, Cota 19/1850, Document din 19 ianuarie 1850, Fond I. Ardeleanu-Senior, Cota 87/1850, f. 1—3.

³⁸ D.J.A.N. Sălaj, Fond Vicariatul Silvaniei, Cota 12/1850, f. 1; Cota 124/1850, f. 11; A. Grama, *op. cit.*, p. 156; I. Șterca Șuluțiu, *O lacrimă fierbinte*, Brașov, 1877, p. 78—81; *Alexandru Șterca Șuluțiu (1794—1867), Viața și faptele sale*, p. 40—71; N. Bocșan, I. Lumperdeanu, I. Aurel Pop, *Etnie și confesiune în Transilvania, secolele XIII—XIX*, Oradea, 1994, p. 149—188.